

„Выкопали ґрїб“ 25-річним Народным новинкам. Хто?...

... члены одборной комісії про русиньску народностну меншыну як poradного орґану Уряду уповномоченого влады СР про народностны меншыны: Мілан Андраш – председа (як знаме, він за новинки боёвав, але быв сам вояк в полю – замінованім „одборниками“), Алена Блыхова, Феодосія Латтова, Мілан Ян Піліп, Ладїслав Ладомиряк, Татьяна Кмецова, Светлана Хомова, Софія Даскалова, Данїел Грубала і Барбора Костоліаньска, а „посвятили го“ компетентны робітници даного уряду і Уряду влады СР. То было повіджено образно, але в реальности уведжены люде вирішили о **ЗАНИКУ ПЕРШЫХ ПОРЕВОЛУЧНЫХ НОВИНОК В РУСИНЬСКИМ ЯЗЫКУ** – „з нагоды“ їх 25-ых роковин і 20 років од кодїфікації русиньского літературного языка на Словеньску, в якій тоты новинки зограла єдну з доміантных задач.

Яким способом „выкопали ґрїб“? Таким, же з пожадованых на проект місячника **Народны новинки** од Уряду влады СР 19 536 євр уведжена комісія запропоновала новинкам придїлити дотацію лем 2 032 євр (!!!), з чого ся 12 чїсел новинок не дасть у тім році выдати! (На порівняня: подобны обсягом, але кус шыршы россягом новинки *ИнфоРусин* дістали з пожадованых 40 000 євр солідных 30 000 тисяч євр !!!) **Вызерать так, же за пару тыжднів Народны новинки перестануть дефінітивно выходити, чїм ся сповнить єден із „снів“ єдного коншпіратора зо Здружїня інтелїгенції Русинів Словакїї, котрый уж много хосенного в русї Русинів на Словакїї зніщїв, а іщі зніщїть, подля правила: хто не йде зо мнов – тому амін!**

Наслїдно по інформації, яку дотацію в тім році бы мали *Народны новинки* дістати, обернув єм ся устно і писмово на дакотрых найвысшых челных представителїв Уряду влады СР з жадостєв дофінанцовати нашы новинки. Увидиме за пару тыжднів, ці реакція од уряду буде позїтивна, або неґатївна. Як буде неґатївна, выдаваня новинок редакція буде мусити заставити!!!

Кїдь єм зачав од того найважнїшого проблему, інформацію доповню тым, як были схвалены русиньсков „одборнов“ комісієв далшы проекты нашых двох общаньских здружїнь (*Русин і Народны новинки і Академія русиньской культуры в СР*). На проект часопису *Русин* (плановали сьме го зачати выдавати цілофарєбный, подобно як выходить лемківска „Бесїда“ або войводиньске „Руске слово“) із пожадованых 15 744 євр комісія схвалила 7 200 євр, за што будеме мочї выдати 6 чїсел часопису *Русин*, але лем з фарєбнов обалков, так як дотеперь.

Академія русиньской культуры в СР предложыла на рік 2015 вісем проектїв, з котрых комісія схвалила половину (штири проекты). Першым проектом суть зась піддїмензованы интернетовы новинки *Академія русиньской культуры в СР*, котрым комісія схалила лем єдну тисячку, хоць на кїнцю засїдана комісії зїстала резерва, котру без заваганя комісія придала на електронїчне перїодїкум „e-rusynFORUM“ Яна Липиньского з Братїславы, хоць тот мав уж у першїм колї роздїлєваня дотації (як все) схвалєных о пару тисяч євр вєце як интернетовы новинки АРК в СР, котры минулого року дістали 500 євр а перед-минулого року 1 000 євр?!

Дале АРК в СР предложыла проекты на выданя семох книжок, з котрых были схвалены і будуть фїнанчно підпорєны три книжки (унїсоно вшыты по 2 000 євр, хоць кажда книжка мать іншы параметри, наприклад, на схалєну книжку *Дїтїм про радость і поучїня* Меланїї Германовой сьме жадали 3 160 євр а на книжку *Здогадай, школярику* Юрка Харитуна 3 800 євр, бо обидвї сьме, жебы заїнтерєсовали дїтьского чїтателя, хотїли выдати з твердым фарєбным обалом, з фарєбными ілустраціями, ліпени і шыты книжки. Но за два тисяч євр тоты планы не будеме мочї зреалїзовати і будетем мусити одступити од планованой якостї. До тройцї была схвалєна і буде підпорєна тыж 2 000 єврами іщі публікація *Нашы горїзонты* Миколая Ксеняка.

Нєсхвалєными были тоты книжки: *Русиньскы соловї II*. (ед.) Анны Плішкової, *Фундамент нєлем про Русинів* Мілана Семанчїка, *Обычайны слова* Штефана Смолея і *Факлі горять* Юрка Харитуна.

Таже доведна 5 схвалєных проектїв Уряд влады СР підпорить сумов 16 232 євр, яку сьме приблизно просили на выданя 6 чїсел цілофарєбного *Русина*, жебы сьме могли конкурєвати Русинам на Лемковинї або у Войводинї што до технїчных параметрїв і якостї часопису.

Правда, конєчный вердїкт іщі не знаме, але за тот час, покы ся го дізнаме, „выкопаны ґрїб“ про *Народны новинки* уж може быти і загребєный неодборностєв і легковажностєв членїв „одборной“ комісії про русиньску народностну меншыну, а посвєченый компетентными робітниками Уряду влады СР?!

Александр ЗОЗУЛЯК,
шефредактор і председа ОЗ Русин і Народны новинки
і ОЗ Академія русиньской культуры в СР

• Робоча стрїча профєсора Ахіма Рабуса (справа) і єго сполупрацовникїв Андрїаны Шїмон і Юрїя Ремєственьского із робітниками і докторандами ІРЯК ПУ: (злїва) А. Плішковєв, К. Копоровєв, М. Павлічєм і С. Зелїнковєв. Фотка: З. Цїтрякова

Нїмецькый проект замїряный на русиньскый язык – в реалїзації

Перед выше штирєма роками, 24. сєптембра 2010, гостями Інштїтуту русиньского языка і культуры Пряшївской унїверзїты были высокошкольскы учїтелї з Унїверзїты Алберта Лудвїґа у Фрайбургу (Нїмецько) проф. Др. Юліана Бєстерс-Дїлґєр і Др. Ахім Рабус вєдно з 15 штудєнтами славїстїчного семїнара фрайбургьской унїверзїты. Гостїв прїяла директорка інштїтуту доц. ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., яка про них прїправила лекцію на тему функцієваня русиньского літературного языка на Словеньску і в другых країнах Европы – в Польску, Українї, Мадярьску і Сербїї. Гостї з Нїмецька реалїзовали своє перебуваня мїджї карпатськыма Русинами в рамках 12-денного научного проекту під назвов **Европскы языковы і меншыновы політїкы**. Соціолїнгвістїчне баданя окрем Словеньска реалїзовали в Польску, Мадярьску і на Українї. З їх навщївы на ІРЯК ПУ і з дїскузїї было ясно, же про нїмецькых гостїв тема русиньского языка є інтерєсна і же мають замїр ся нєв деталнїше занїмати і в своїх будучїх проектах.

Тот час настав у році 2014, коли Ахім Рабус ся став профєсором славїстїкы на Інштїтутї славїстїкы Унїверзїты Фрїдрїха Шїллєра в Єнї (Нїмецько) і здобыв ґрант од нїмецькой надації на баданя сучасных трендїв у русиньскїм языку. Цїлєм єго баданя суть соціолїнгвістїчны аспекты сучасного говорєвого русиньского языка в прїгранїчных рєгієнах в окремых країнах, де жыють карпатськы Русины, і інтерфєренчны явы під впливом контактїв із штатными языками майорїтнїх народїв (польского, словєньского, україньского і мадярьского).

„Наш проект є замїряный на дїнамїчны процєсы в єднїм із славяньских языкїв – русиньскїм языку, – повїв о проектї профєсор Рабус. – Русиньска терїторїя лєжыть в дакїлькох штатах, є роздїлена многыма языковыма і геополїтїчными гранїцями. Фрагментация русиньской терїторїї мать два важны наслїдкы: на єднїм боцї є то дєстабілізация старєго діалєктного простору, на другїм боцї зрод новєго „чєрезгранїчного“ простору наслїдком чєрезгранїчных контактїв, главно по році 1989. Русиньскый язык функцієнує в дакїлькох славяньских і нєславяньских країнах, зато ту възнікають многы соціолїнгвістїчны проблемы, які ся жадають высвітлїти. На основї уж повідженого мож робити баданя і глядати одповідї на такы вопрєсы: Яка є сучасна сїтуація в русиньскїм языку? Як ся меншыновы язык/діалєкт мїнїть у рїзных соціолїнгвістїчных і контактнїх условїях? Якый вплив мають гранїцї і рїзны народны языки на штруктуру русиньского языка? Якы наслїдкы мають штруктуралны, соціолїнгвістїчны і мїмолїнгвістїчны факторы на языковий прояв у тых шпєціфічных условїях?“

З помочєв методы „map tasks“ і перцепчнїх експєрїментїв нїмецькы учєны з помочєв і в сполупрацї з робітниками Інштїтуту русиньского языка і культуры Пряшївской унїверзїты будуть анализєвати впливы гранїц на дїнамїку языковых/діалєктнїх змін.

Профєсор Ахім Рабус із своїма асїстєнтами Мґр. Андрїанєв Шїмон і Бк. Юрїєм Ремєственьскым зачав реалїзовати проект од октобра минулого року, а 17. марца 2015 были гостями ІРЯК ПУ, де з директорков Аннов Плішковєв, ПгДр. Кветославєв Копоровєв, ПгД., таємнїчєков про научну роботу, і інтернєными докторандами ІРЯК ПУ Мґр. Зденков Цїтряковєв і Мґр. Мїхалєм Павлічєм, і екстєрнєными докторандков ПУ Мґр. Сїлвїєв Зелїнковєв дїскутовали о методолїгїї

(Продовжїня на 2. стор.)

Не стратьме віру в русинський народ

Желам читателям русиньской пресы, вшиткым русиньским представителям і активістам і в тім році певну віру в русинський народ, же ся дожыєме того дня, коли і мы Русины будеме мочи жыти таким достойным слободным народным животом, яким жыють днесь вшиткы останні народностны меншыны на Словеньску.

Президент Словеньской републіки Андрій Кіска в новорічнім приговорі повів, же найважніше в животі є заховати слободу рішати о своїй властній будучности, бо никому з нас бы ся не любило, кібы дахто з Европской унії нам диктовав, як маме в Словеньській републіці жыти.

Нам Русинам бы ся любило, кібы в році 2015 влада Словеньской републіки ся застала за Русинів і повіла владі України, же кідь Україна хоче ся стати членом ЕУ, мусить акцептовати основне людське право Русинів на властну народну ідентичность і на властну культурну дідовизну, жебы Русины на Україні мали право самы рішати о своїм народностнім животі.

На Словеньску хоць посланці парламенту СР прияли закони на охрану народностных меншын, хоць і узнали русиньску народность, хоць і Міністерство культуры СР створило СНМ – Музей русиньской культуры в Пряшові, але Русинів на Словеньску до днешніх днів політиці Народной рады СР не збавили штатно-політичного українізацного утискованя. А то є основна штатно-політична хыба сучасной влади на Словеньску в одношію к Русинам. Тоту хыбу треба якнай-скоріше направити. Українізація Русинів на Словеньску продовжує далє за активной підпоры штату, як то было і за часів ленінського соціалізму. Мы такый став не можеме акцептовати. Культурна дідовизна каждой народностной меншыны на Словеньску є выголошована справедливо за їх властництво, лем культурна дідовизна Русинів є доднесь несправедливо выголошована штатом за культурну дідовизну Українців. Властниками русиньской культурной дідовизны на Словеньску суть іщі все Українці, не Русины. Доколи така несправедливость буде? Вину на тім мають штатны урядници і політиці. Тота кривда, способлена Русинам комуністичнов партією в Москві на засіданю в році 1924, тырвать і реалізує ся з помощов штату і українізацно-ленінських активістів на Словеньску до днешніх днів. Памятники В. І. Леніна уж політиці збуряли, як кібы хотіли дати людём знати, же ся розышли з учінєм ленінізму, але чом доднесь ся не можуть політиці збавити воєньско-політичной, ленінсько-комуністичной стратегії, в рамках котрой Русинів выголосили за Українців у 1924 році? Было бы політично справедливо, жебы Русинам політиці на Словеньску вернули днесь нелем народность, але і права на властну русиньску культурну дідовизну. Але не вернули. Чом? Вірьме, же ся нам єдного дня подарить досягнути народну слободу і в повній мірі збавити ся політичною комуністично-ленінської українізації. Не тратьме віру в русинський народ!

Єдным із важных кроків русиньских патріотів, жебы досягнути народну слободу про Русинів на Словеньску, было заложіня дискусной платформы – *Округлий стіл Русинів Словеньска*. Кідь сьме закладали платформу ОСРС, дакотры функціонарі русиньских обчаньских здружін не хотіли підпорити тоту ініціативу, бо не мали в собі достаточну віру в свій народ, в то, же русиньске народне возроджіня іщі ся дасть реалізувати в практичнім животі. Спокоїли ся з поглядом, же Русиньска оброда на Словеньску а є наймасовіша організація на Словеньску, притім не брали до увагы неужыточну, аж антірусиньску філософію бывшего веджіня РОС. Спокоїли ся з механічним предкладанєм многих проєктів, на котры жадали штатну фінанчну підпору, котра Русиньській оброді забезпечовала достаточный фінанчний принос і благобыт про живот чельных функціонарів РОС. Може про свій благобыт функціонарі РОС спокоїли ся з політичнов українізаціов Русинів. На перше місце дали такый способ живота перед старостями народностныма,

бо не мали в собі достаточну віру в русинський народ, котра бы їх філософічно вела. Властно дали ся купити за штатны пінязі і махли руков над далшов судьбов Русинів. Зачали в новинках *ИнфоРусин* підлизавым способом хвалити, який про Русинів є хосенный фестиваль культуры неествующих „Русинів-Українців”, на котрім культурна дідовизна Русинів ся отворено выголошує за культурну дідовизну Українців. Фарізейски твердили, же Русины уж досягли вшитко, што хотіли досягнути, стачіть уж лем утримовати тот став. То був отворений прояв легковажного „гурманьского” живота, який вели в РОС, і прояв тотальной філософічной народной безрадности членів бывшего веджіня найвекшой русиньской організації – Русиньской оброды на Словеньску.

Лем заслугов тых русиньских активістів-патріотів, котры не стратили віру в силу і значіня русиньского народного возроджіня, днесь ОСРС фунгує і повнить свое посланя. Належить їм моя почливість і подякованя за жертвовность.

Вдяка рішіню розумных участников посліднього Сейму РОС був зволений за председу РОС чоловік, котрый був єдным із закладателів платформи ОСРС і має в сердці віру, же ся Русины можуть возродити і же суть способны збавити ся скоро 100-річній політичною комуністично-ленінської українізації. Зволіня нового председу РОС, чоловіка з позітивным думанєм, было далшым позітивным кроком в роботі ОСРС з цілєм оживліня і реалізації народного возроджіня Русинів у праксі. Народне возроджіня ся не дасть реалізувати лем проєктами. В першій ряді треба вести владно-політичны іднаня, а проєкты на базі штатной підпоры бы мали быти на другім плані. Як ся не дасть досягнути народне возроджіня єдным іднанєм, треба зробиці цілый комплекс поступных урядно-політичных кроків і іднань. Ай вольбы посланців до парламенту ці до містських самосправ, або членство у Выборі про народностны меншыны у Раді влади СР, або і выбераня членів комісії на оціневаня проєктів народностной культуры належать до комплексу поступных кроків. Тото вшитко бы мав мати на старости і на памяти старостливыи воджатай русиньского обчаньского здружіня, ці народного руху, жебы був хосенный на тій функції ці у возроднім процесі.

За далшый хосенный крок в роботі ОСРС поважую факт, же першый раз в історії третєго русиньского народного возроджіня подарило ся зьєдинити погляды председів русиньских обчаньских здружін на Словеньску, жебы ведно боєвали за народны права Русинів. Може дахто і теперь тратить віру в народне возроджіня Русинів, але мы мусиме нашу віру в народне возроджіня зміцнєвати, укріплєвати. Треба знати, же чекать нас ай далшый крок, ай тот буде треба ся навчіти зробиці ведно, а зробице го лем тогды, як в сердцю не стратиме віру в народне возроджіня. Запохыбовати можеме, але стратити віру у возроджіня нашого народу – то бы про нас могло значіти народну загыбель. Рік 2015 може быти про нас переломным, а як не тот рік, та рік 2016. З нашого боку можуть быти розвинуты тиски на ліквідацію політичною українізації Русинів у штатных структурах на Словеньску, а часом під нашим тиском то дагдє повольити. Або досягнемє свое, або наш неуспіх ся болячо може дотулити волебных выслідків політичною партії Смер, котрый найвекшу опору має якраз у Русинів на выході Словеньска. Мы Русины потребуєме в парламенті СР мати таку політичну партію, котра нас докаже збавити політичною комуністично-ленінської українізації і буде способна і буде мати інтерес увести нас до слободного народностного живота, без українізацных впливів з боку штатных структур.

У православнім хорі в Свіднику співає співанку, де є поучный текст ай про нас, русиньских народовців: „**Утвердий, Боже, святую, православную віру, православных христیان.**“ З тых слов собі возьмимє поучіня про себе і про утверджіня нашой віры в народно-возродный рух Русинів.

Ян КАЛИНЯК, Свідник

Німецький проєкт ...

(Закінчіня з 1. стор.)

реалізації проєкту і конкретных пунктах сполупрацы – при выбераню вгодных пригранічных сел і респондентів, роджєных Русинів, активно по русиньски бісідуючих особ розлічных вікових, соціалных і інтелектуалных категорій. Містны сполупрацовници в регіонах мають у проєкті визначну задачу, бо їх цілєм буде зробиці аудіозаписы автентічного языкового прояву од містных людей.

В рамках проєкту є тыж напланованый „workshop” в Єні, на яким бы мали взяти активну участь і лінгвісты з Інштитуту русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові, правдоподобно зачатком року 2016. Ёго темов будуть европскы меншыновы языки, враховано русиньского.

Віриме, же проєкт буде успішний і принесе новы і цінны інформації до соціолінгвістики і карпаторусиністики.

Доц. ПєДр. Анна ПЛІШКОВА, ПєД., ІРЯК ПУ в Пряшові

Малы школкарі ся учать по русиньски

Тридцять дітей од 3 до 6 років із Матерьской школки на Тржебіцькій улїці ч. 13 у Гуменнім учіть ся по русиньски. Гравов формов звладають язык своїх предків у двох группах пополудни під веджінем учітельк Габрієлы Ребеєвой і Гелены Сісковой (обидві на фотці). Інтересне є, же не вшиткы діти, котры раз до тыждня до кружка русиньского языка ходять, суть русиньско-го походжіня!

Кідь споминаны учітелькы ословила авторка проєкту „вечурніх” школ Люба Кралєва з обчаньского здружіня *Колысочка-Koliska*, жебы ся пустили до навчаня русиньского языка, выпросили сі час на роздуманя. Наконєць вирішили, же ся пустять до того. Простудовали цілы учебны основы, планы і учебник русиньского языка про найменшых.

„Переважно стары родічі дітей бісідують по русиньски. Родічі, хоць походять з русиньского регіону, їх русиньский язык не навчили. Але маме і такы діти, котры не мають русиньских предків,” высвітлює учітелька Г. Ребеєва. „Маме учебник, як і робочі листы, котры собі діти самы выфарблюють, учать ся так фарбы, сорты овоців і зеленины,” додавать учітелька Г. Сіскова. Але основну часть творять русиньскы співанкы, стишкы, колядки, вінчованя. Діти але легко звладнуть заграти сі по русиньски приповідку о рукавичці і звірятках. „Маме план, подля котрого поступуєме. Учїме ся ведно. Прогрес є видный. Діти по русиньски выступили і на рождественнім святі,” говорить учітелька Ребеєва.

Мамка Яна Солна є тыж учітельков. Хоць в родині

русиньске коріня не мають, свою 4-річну дівочку Янку записала тыж на русиньский язык. „Бываєме на сідліску, де жыють Русины. Много наших сусідів мать русиньске походжіня. Хочу, кідь ся ей старшы люде приговорять, жебы їм розуміла і знала одповісти,” высвітлює свое рішіння. „Занимає музиков, так же і про русиньскы співанкы, жебы їх знали правильно заспівати. Є природным явом мати і такы добры односины з русиньсков громадов,” додала.

Віриме, же дяка учіти ся русиньский язык споманутым школкарям зістане якнайдовше. - К -

• Школкарі, котры ся учать русиньский язык, зо своїма учітельками Г. Ребеєвой і Г. Сісковой. Фотка: -йО-

Наш літературный русинський язык у праксі

Русины на Словенську 27. януара 2015 ославили 20 років од кодифікації свого языка. Сміло можеме повісти, же то є їх найвызначніше досягнутя 20. стороча, бо через нёго ся може якостно розвивати і релігійный жывот народа. Так бы то мало быти. Но є то справды так?

Русинський інтелігенції ся за 20 років не подарили дві фундаменталны діла: розвинути своє русинське народностне школство а в церьковнім жывоті – повышыти русинський літературный язык на літургійный язык. Де є причіна неуспіху? В людях? В організаціях? В народностній політиці державы і церькви?

На каждый вопрос бы ся дала написати інтересна статя, но я ся хочу дотулити лем дакотрых аспектів народностного і церьковного жывота.

Фактом є, же русинський язык скодифікованы є, мать свій словарь, ґраматіку і інштут, котрый ся о нёго старать. Є то красна і приємна бісїда. Вшыткым критікам русинського языка од виходу по запад треба припомянати, же Русины, котры суть без своєї державы, не потребуєть максімално розвивати розсяг свого языка так, як народы, котры державу мають! Русины не потребуєть писати у своїм літературнім языку хімію, біологію, математіку, медицину, молекулярну фізіку... Свій язык потребуєть про культурный і богослужбный жывот. Превеликы языковы цілі їм не треба. Народом але суть – і без властных границь, і намагають ся ним зістати і далше. А народ мать право быти таким, яким хоче. Проблем є але інде! Ани то то мало, што потребуєме на сохраніня своєї ідентічности, нам не каждый хоче дожычїти.

Найвече мудрують домашні „Русины-Українці“, котры в Русинах ноторічно відять якусь галузку українського строма-народа і не знають порозуміти, же вшыткы остатні славянськы народы – Росіяне, Білоруси, Поляци, Чехы, Словаки, Булгаре, Хорваты... суть галузками єдного славянського народа. Барз скоро забыли на то, а не є то так давно, же Українців цілый світ тримав за галузку російского народа ... А признаєме – половина України дондесь прикапчае Русинів к собі, культурно на них паразітує, перманентно їх атакує, но їх бою проти словакізації ся лем призерать. Радше відять Русина асімілованого, як усвідомленого. Кідь бы Русины за своє не боєвали, уж бы їх на Словенську не было. Є тыж на задуманя, чом ся на цілім Словенську не служить ани ціла єдна літурґія по українськы? ...

Дожычїти Русинам не хотять ани їх церькви – православна ани грекокастолицька. Ани єдна, ани друга дотеперь не доказала своїм вірникам отворити двері к літурґічному русинському языку. Хоць пражішкы ерархія не повіла ніт і не атакує Русинів,

• **Є то смутне, же єдному з найвызначнішых Русинів по революції 1989 року, першому председови першой русиньской організації у Чехословакії – Русиньской оброды і першому председови Світового конгресу Русинів – Василеви Туркови-Гетешови ёго родаци на челі зо Сільским урядом у Габурі відкрили памятну таблу не двойязычну (по русинськы і по словацькы), але лем у словацькым языку, якбы ішло о якогось вызначного Словака!?** А. З.

тото, же не ініціує русинськы переклады і же ани єден священник не практикує в богослужбній сфері ніч русинське, свідчїть, же не є воля язык прияти і хосновати. Дакотры православны священники признають, же русинськы богослужбны переклады в їх церькви дондесь блокує українська ідея з тоталітних часів. Но православны Русины ся іщі можуть дочекати свого, бо потреба материнського языка перемаже над каждым конзерватівізмом або ідеологіям, і так вірници можуть мати наконець послідне слово.

Грекокастолицька ерархія – уж од року 1968 – не мать охоту зачленити русинський язык міджі богослужбны языки... Тота неохота є спроваджована кріком і перзекуціями русинських священників. **Русиньска літурґія є заказана днесь, завтра і... Русиньскому народу не дали ани лем шансу!**

Є то боляче конштатованя уж лем зато, бо довгы стороча русинський хлібик „свого права“ смакує многым, лем бідному Русинови з нёго не зістало скоро ніч. **Но не треба нияк раз падати духом. Русины ся істо дочекають свого, но наконець є то все Дух, котрый діє як він хоче.**

о. Франтішек КРАЙНЯК, Камюнка (Артос, 1/2015)

Клуб на заплаканя

Мій послідній коментарь о роботі Світової рады Русинів (СРР) ей председу Дюру Папуґу так назлостив, аж мусив написати реакцію. В порядку. Окрем іншого, в ній написав, же єм неадекватным способом оцінив і критіковав роботу Світової рады. Но, не пересвідчив ня ани на секунду своїм текстом. Навыше, по посліднім засіданю СРР у Деві (Румунія) собі думам, же дотеперь єм іщі все мав надїю, же аж так плано то зо СРР не є. Теперь знам, же є.

Членове Світової рады, окрем того, же ся стрічають і ніч основне властно ніґда не рїшають, тадь посмотьме ся лем з котров вызначнов світовов ці европсков інштитуційов ся їм подарило стрїтити ці котра влада, президент, парламент їх прияв, із кым, коли, што властно вирішыли, наприклад, у важнім вопросі статусу Русинів на Україні... Окрем того вшыткого, цілый час робить наспак, т. є. діла, котры суть в роспорі зо Штатутом (Становами) Світового конгресу Русинів (СКР). **Тым найосновнішым порушванём Станов СКР є хоснованя назвы „Світовый конгрес Русинів / Руснаків / Лемків“, хоць такой назвы офіціално не є, не є зафіксована ани в основнім „законі“ СКР – в ёго штатуті, і роблять то наперек тому, же на то были упозорнены веце раз. Світова рада, пяна од чувства, же собі може робити што хоче, собі і робить што хоче. І хоць ей таку назву конгрес – значїть найвысший орган, не схвалив.**

Світова рада бы собі на самый перед мала усвідомити, же гей, є даяков „владов“ на період двох років міджі конгресами, але тотта влада може робити лем то, што ей схвалив „парламент“, котрым є Світовый конгрес Русинів, а не то, што собі она захоче. Рада не розумить, же не мать необмежжений мандат, але має мандат лем такий, який ї був даний. Має мандат на то, жебы координувала роботу міджі конгресами, заступала Русинів на міджінародній сцені, але не має мандат на самовольне недотримованя штатуту і на зміны в нїм. Сучасна СРР то робить наспак.

Друге, чому представителі Світової рады не розумлять, є то, же они не суть в СРР самы за себе. Дюра Папуґа в СРР не є за Дюру Папуґу, ани ніхто далший там не є за свою особу. Они суть зволеныма представителями членських організацій/асоціацій Світового конгресу, значїть мають репрезентовати організації, котры ї номіновали. І зато ї мандат є прямо залежный од тых організацій. Зато кідь іде Світова рада дашто важне прияти, потім членове СРР бы мали наперед інформовати свої організації, котры там заступають, продіскутовати проблеми і голосовати в Раді на основі рїшіня своєї домашней організації. Бо они в СРР мають репрезентовати погляды не свої, але своєї організації. Навыше, член СРР за Світовый форум русиньской молодежи бы мав конзултовати важны проблемы нелем зо своєю „матерьсков“ організацію, але зо вшыткыма організаціями, котры суть членами Форуму, і котры заступають в рамках СРР. І подля того голосовати. Не знам, як то роблять іншы членове Рады, но можу повісти, же представитель за Словакію і представитель за Світовый форум русиньской молодежи з никым ніч не конзултують і голосують самы за себе. Же то так роблять і далшы членове – о тім єм пересвідченый.

Третім недостатком СРР є непорозуміння посланя Світового конгресу, значїть того, же СКР був заснований на принципі інклузії, жебы Русины зо вшыткых держав мали даяку сполочну платформу, котра репрезентує цілі і посланя цілорусиньского руху. СРР уж довшы час намагаєть ся зробити з Конгресу і з самой себе якийсь ексклюзивный клуб, який має квазікомпетенцію рїшати, хто там може а хто не може быти. Но а теперь можеме перейти к послідньому засіданю СРР.

Тото што робила Світова рада в Деві, то є дашто, о чім уж треба серьёзно зачати думати як о самодештрукції Конгресу на основі комбінації того вшыткого, што єм вже вытолковав – на основі порушваня і іґнорації штатуту, непорозуміння функції Рады і Конгресу, некоммунікації представителів з матерьскыма організаціями, тадь нашто, і навыше є то самодештрукція на основі примітивной ліквідації „неприятеля“, значїть тых, котры мають інший погляд на фунґованя Конгресу.

Правда є така, же Рада ани порядно не знає Штатут СКР і з нёго выпливаючі свої компетенції, бо она хотїла організації за Северну Америку, Чеську републику і Словен-

ску асоціацію русиньских організацій (САРО) вылучити такой там на тім засіданю СРР у Деві. **Рада не познать ани резолюції СКР, бо „не спомянула“ собі ани на то, же на основі Резолюції СКР в Мараморш-Сїґетї (2007) Словакію в СРР має репрезентовати Русиньска оброда на Словакії (РОС) і Словенська асоціація русиньских організацій (САРО) і, навыше, же ся підписав договор міджі Русиньсков обродов і САРО. В резолюції докінця было становлене кілько делегатів за котру організацію/асоціацію має быти на конгресі участных, і то, же представителя СРР за Словакію буде на два рокы номіновати раз Русиньска оброда, а раз САРО. Самособов, Русиньска оброда ніґда тот договор не дотримовала, і зато САРО іщі ніґда од року 2007 представителя у Світової радї не мала. Зато аргумент, же САРО не ходить на засіданя Світової рады, є неподареным фіґлём мінімално з боку Владиміра Противняка і Мартіна Караша. Кідь їм нечлен Рады пояснїв, же тото, што хотять зробити, зробити не можуть, потім прияли рїшіня, же вылучіня спомянутых будуть рекомендувати Конгресу. Гратулюю. Конгрес, котрый бы ся мав намагати мати якнайвече членів, жебы соединяв вшыткы державы, де Русины жыють, іде вылучити фактічно штири членськы державы – Споєны штаты Америки, Канаду, Чехію і половину члена за Словакію. Послідній раз, кідь ся робили чїсткы, так ся то звало комунізм. Видно, же членове рады мають з тов політичнов системою богаты позітивны скушености. Вылучованя зачало о. Сидором, днесь уж ся змінило на цілы державы. Готова траґікомедія.**

Пропозиція, жебы ся за прияты Росії до Світово конгресу голосовало тайно, вказує але іншы аспект наших „вшемогучїх“. Мають доста смілости хотїти вышмарити вшыткых, котры ся їм не полюблять або не роблять так, як то они хотять, але не мають доста смілости на то, жебы ся публічно приголосили ку своему погляду на членство Росії в СКР. Значїть, кідь треба рїшати важны діла, омывають собі руки.

З потенціалным вылучінем спомянутых членських організацій із СКР є звязане іщі єдно діло. Папуґа у своїм выголошіню, котре єм критіковав, дякуючі чому єм го дотиснув написати ходем єден полемічний текст, писав і то, же Рада не є согласна з ниякыма організаціями і їх конгресами, котры суть, мож повісти, радїкланьма. Звідам ся, коли vznikнув Світовый конгрес підкарпатьскых Русинів і далша опозиція Світовому конгресу, і на основі чого? Хто бы не знав, припомяну, же то зачало вылучінем о. Димітрія Сидора зо СРР, намісто того, жебы ся рїшав вопрос Русинів на Україні. З рїшінём выголосити незалежну Републику Підкарпатська Русь можеме і не мусиме быти согласны, але не рїшїть ся то таким способом, же вышмариме члена Конгресу і повїме, лем жебы сьме ся не забруднили перед Києвом мы, же нас ваше діло не інтересує. І теперь собі треба дати далший вопрос. Тым вопросом є, што СРР чекать од того, же вылучїть далшых членів. Кідь не хоче підпорити про ню радїкалны ґрупы, не отворять якраз таким способом простор на то, жебы тоты ґрупы были міцнішыма?

Честована Світова рада, покля ся вы два рокы стрічали під каждов третїв верьбов і доказали так акурат выдати колядки, пару чїсел часопису, котрый не мать змысел, і зробити „мультижанровый фестивал“, котрый є на смїх, Северна Америка зробила петїцію, жебы были узнаны Русины на Україні. Кідь уж хочете робити з Конгреса ексклюзивный клуб, потім собі треба пояснити, як то фунґує. Ексклюзивность ся не здобываєть вышмаріванём тых, котры мають інший погляд. Она ся здобуде на основі доброй работы і позітивных резултатів. Тоды мають люде інтерес быти в такім клубі. Ваша работа, методы работы і резултаты суть, нажаль, такы, же нияку ексклюзивіту не принесуть. Принесуть лем самодештрукцію, покля ся не спамятате. Тым ся істо запишете до історії, але не буде то запис позітивного характеру. **Днесь не сьте клубом ексклюзивным, і хоць ся так справуєте, але клубом на заплаканя.** З Конгресу бы не мали одыйти тоты, котрых пропонуєте, але хтось інший.

Петро МЕДВІДЬ, Пряшів
(Статя была написана як коментарь „Вступне до контролю“ лемківского радїа lem.fm)

Анґажованість писателя не може бути заперта в книжках

Як нечлен Сполку русинських писателів Словенська був єм 18. фебруара 2015 на членській громадї той культурно-сполоченьскої організації і з інтересом єм слідовав єй програм, котрый вела председкыня сполку ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД. У рамках сполоченьского жывота Русинів треба високо оцінити, же така організація ту є, бо помагать формувати і пропаговати ідентичность Русинів на Словакії.

У далшій увазі, ний мі читатель доволить высловити свій погляд.

У практичнім животі, покій йде о русинський рух, сьме звикнуты на выступліня і анґажованість главно представителів Русиньскої оброды на Словенську, Округлого стола Русинів Словенська, дакотрых русиньских священників і інших активістів. Самособов, у многих припадах суть їх высловы нагодны, хаотичны і з малым решпектом і авторітов їх авторів. (Не хочу критіковати тых, котрых погляды суть решпектованы і зробили про русинський рух много.) Подля того погляду, Сполк русиньских писателів Словенська бы мав быти організаціов з високов авторітов і тырвалыма поглядами ґрупи інтелектуалів, так бы повісти, майстрів слова і пера, котры не пишуть лем про саме „писаня“. Тота умелецька репрезентація Русинів бы мала помагати зміцнєвати ідентичность русиньского народа, мала бы быти критична ку вшыткому, што шкодить єго культурному розвиваню, самоідентіфікачному процесу, реліґійному жывоту і реалізації в сполоченьскім і політичнім жывоті. З того виходить, окрема літературной творчости наших писателів, їх неперестанна анґажованість в актуалных проблемах жывота Русинів, в першім ряді через доступны медіи, на сторінках нашой народностной періодичной пресы, але і особно у верейнім жывоті. Писателі в історії все стояли на челі сполоченьского руху і репрезентували свій народ. Бо анґажованість писателів не може быти заперта в їх книжках ці у реґалах книжниць.

На конець свого задуманя хочу быти оптимістом і вірю, же міджі нашыма писателями, главно в рядах наступающей молодой ґенерації, є потенціал быти добрым, анґажованым писателем, котрого наш русинський народ барз потребує.

На марґо спомянутой молодой умелецькой ґенерації хочу підкреслити, же може бы было хосенне організувати літературны вечоры зачінаючіх авторів, на котрых бы в особнім контактї зо слухачами представили свою літературну творчость, планы і амбіції. Читателі бы такы акції наісто з радостєв привітали.

Др. Петро КРАЙНЯК, Пряшів

Ярьне рано

Вшытко, што ся в нашім жывоті дїє, має свою причіну. Жывот навколо нас плыне подля законів природы. Ай черяня частей рока ся дїє з даякой причіны. Ярь ся черяють з літом, літо з осінєв, осінєв зо зимов а зима з ярьєв... Має то нелем практичне значіня, але тыж своє чаро, благодарный вплив на душу чоловіка...

Так як чоловік кідь лігать вечур до постели а рано ся збуджать повный силы до нового дня, свіжий і оддыхнутый, так ай природа в зимі заспавають, а на ярь ся пробуджать у своїй новій подобі. Про мене в тій найкрасшій, яка лем може быти.

Выходжу з хыжы і прислухую ся співу потят. Кідь ня збачили, сплашено одлетіли до загороды і посідали на конарыкы росквітаючіх стромів. Біжу за нима по стежці, котра ня поведе аж к потічку за хыжов. Лед ся уж растопив, розмерзнута вода в потічку спокійно дзурчіть. Яке красне рано! Споза густого ліса ся выпыхають несмілы лучі сонічка. Гладять ня по ліцію. Додають силу вшыткому живому. Пташатам, траві, квіткам... Лука за нашов загородов помалы зеленіє, спід землі ся выпыхають головки пупавы. Тішу ся на тот зелено-жовтый покровець. За куртый час будуть на луці бзучати пчолкы-робітніці. Будуть зберати солодкий нектарь про своє потомство. Мотылі, мушкы, хробачкы – вшытко зачінать оживати по довгій зимі. А лісны звірятка лем несміло ся призерают зроду нового жывота. Ай про них настав час...

Задує свіжий вітрик і погласкать мі тварь. Чую ся блажено. Люблю тот час, кідь ся природа пробуджать. Настає нова надія і про чоловіка.

Аннамарія ГНІПОВА,

штудентка 1. річника ІРЯК ПУ, бакаларьского штудійного програму русиньский язык і література – педагогіка

30. научный семинар карпаторусинистики

18. март 2015 был посвящен юбилейному 30. научному семинару карпаторусинистики, який в засіданні *Consilium maius* Ректорату Пряшівской універзіты традично од року 2009 організує Інститут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові.

Семинар отворила ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., котра привітала участников і представила выступаючу проф. ПгДр. Юлію Дудашову-Крішшакову, др. н., вызначну славістку, високошкольску учительку у функції професоркы на ІРЯК ПУ, ґарантку докторьского штудійного програму славістика – русиньский язык і література. Професорка Дудашова за свій професійный жывот была членков або ведучов многих вызначных домашніх і міжнародных научных проектів, але і членков многих научных органів, комісій, выборів і рад. В сучасности є великим приносом про Інститут русиньского языка і культуры ПУ вдяка своїм довгорічным педагогічным скушеностям з роботы високошкольскої учителькы і з научной роботы в сфері лінґвістики.

Професорка Дудашова на семінарї выступила з лекціов на тему *Місто русиньского языка в родині славянских языків*. Тема лекції была повязана з єй недавнов великов работов над моноґрафіов „*Fonologický systém slovanských jazykov z typologického hlediska*“, до котрой закомпоновала і представила і фонологічну систему русиньского языка, як окремого мінорітного языка, ведно з далшыма славянськыма языками (сербськым, хорватськым, македонськым...), котры ся наслідком новой ґеополітичой сітуації поступно конштитуовали в новій Европі, але тыж языків, котры были в минулости з объективных причін мало вжываны або неузаваны (напр. білоруський, кашубський, босняцький...). Фактично в моноґрафії подала сінхронный опис фонологічных систем ґенетічно близких языків (враховано русиньского). Таким способом описала фонологічны системи вшыткых сучасных славянських языків в конфронтації зо словацькым языком. Лекція о русиньскім языку в такім контексті, як го представила професорка Дудашова, выкликала много вопросів, які участници семінара в рамках діскузії мали можность положыти.

На кінцю семінара был презентованый 6. зборник рефератів *Studium Carpato-Ruthenorum* за рік 2014. Презентаціов минулорічного зборника і ґратулаціов професорці Дудашовій к вызначному юбілею жывота был семинар закінченый.

К округлому юбілею професорці Дудашовій сердечно ґратулуєме і жычіме много здоровья, щастя, успіхів у робочім і особнім жывоті, а таксамо много енерґії до далшой творчой роботы.

На многая і благая літа, пані професорко!

Мґр. Зденка ЦІТРЯКОВА, Інститут русиньского языка і культуры ПУ

Мілан ҒАЙ, Міджілабірці

Правда о смерти

Уж од прадавна платить правда тот, же смерть належить ґу нам, до жывота, кідь душа одыйде до „вічных хмар“, не встанеш уж ніґда веце із смертных мар.

Не переберать, забере каждого, жобрака, пана і богатого. А коли прийде? Нихто не знаме, хоць ціпый жывот, на ню чекаме.

Єдного возьме щі молодого, далшому дожычіть віку старого, бо так ся гварить, „як свічка загасне“, мусиш одыйти – і вшытко є ясне!

Не є уж выдтам наверх, помалы упадаш до забыта. А што кідь часом дахто на тебе спомняне із думков, як есь ту жив, хрістіане?

Ці будеш мочі ты так повісти: „Прожыв єм жывот без ненавісти. Посты дотримовав, ходив до церькви, в молитвах отдавав Господу жертвы.“

Кідь жывот твій такой был, чоловіче, то Господь рад тя ґу собі закліче, будеш навікы го прославляти, у єго Царстві – повнім Благодати.

Шпекулованя перед нєв не обстоїть, час по ній нашы раны загоїть, мусиме жыти у скуточности і споминати на тых у вічности.

Зато платить отдавна правда тот, же смерть належить ґу нам, до жывота. Бо по ній скінчать вшыткы надії, владне од віка – без корупції.

Приходжу часто до села

Приходжу часто до села свого родного посмотрити на гріб мамкы і нянька мого.

Вера, же уж мене дома они не звітають, остала лем стара хыжка, інде уж бывають.

Одышли на вічны вікы, тихо лежать двоє, не находжу ту потіхы, плаче сердце моє. Кідь бы єм міг ходем на день з нима ся стрітити, або жебы добрый Господь дав мі їх приснити...

Было бы того барз велє што їм дати знати, бы спокійно у вічности могли спочівати.

Уж мі они на обыстю двері не отворять, стою при їх гробах смутный, лем каганці горять...

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинкы. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгД., Мґр. Зденка ЦІТРЯКОВА, языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД., Adresa: Ludové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR. Tel.: 0917 171 912, IČO: 17079748. Реґістрачны чісла: ISSN 1339-5505, EV 327/08, MIČ 49 438. Предплатне на рік є 10,- €; так істо і часопису Русин. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодны з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: www.rusynacademy.sk, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a Ludové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+4

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2